

riksdagen. I den ena motionen (II: 18) erinrades om, att gällande bestämmelse om uppehåll i val under gudstjänsttid är oklar, och påyrkades utredning om förtydligande av stadgandet; denna fråga har för övrigt nyligen diskuterats i denna tidskrift — Lundelius, Om stadgandena i vallagen (och kommunallagarna) om uppehåll i val under gudstjänsttid, häfte I 1926. I den andra motionen (II: 206) föreslogs utsträckning av tiden för valförrättningen. K.U. hemställde med anledning av motionerna om utredning i angivna hänseenden och båda kamrarna beslutade i enlighet med utskottets hemställan (riksdagens skrivelse n:r 44).

Åtskilliga traktatförslag ha genom kungl. propositioner förelagts riksdagen och av denna godkänts. Sålunda har riksdagen bifallit ett förslag om Sveriges anslutning för ytterligare tio år framåt till avtalet om den fasta mellanfolkliga domstolen. Förliknings- och skiljedomstraktater med Polen och Tjeckoslovakien ha godkänts. En längre gående konvention med Norge, Danmark och Finland angående fredligt avgörande av tvister, innefattande förbehållslösa avtal om skiljedomsförfarande, har jämväl vunnit riksdagens bifall. Slutligen har riksdagen även godkänt en mellan Sverige och Siam avslutad vänskaps-, och handels- och sjöfartstraktat.

Kommunalförfattningsfrågor De kommunala valbestämmelserna ha vid 1926 års riksdag, i vissa hänseenden vid årets riksdag (enligt skrivelse n:r 238) underkastats en genomgripande revision. Denna har huvudsakligen gått ut på dels att möjliggöra sammanförandet av vissa kommunala val till en och samma valförrättning, dels att göra det vid andrakammarvalen genomförda systemet med underparti- och fraktionsbeteckningar tillämpligt även för de viktigare kommunala valens vidkommande.

I det förra hänseendet hade 1925 års riksdag (i skrivelse n:r 130) anhållit »om utredning och förslag till sådana ändringar i gällande förordningar, att val av kommunal- och stadsfullmäktige må kunna äga rum vid samma förrättning som val av landstingsmän». I anledning av denna skrivelse framlade Kungl. Maj:t vid årets riksdag två propositioner, n:r 107 och 108, vari föreslogos för det framställda önskemålets tillgodoseende erforderliga ändringar i vederbörande kommunallagar samt vissa följdändringar i lagen om val till riksdagen. Enligt förslaget skulle kommunal- och stadsfullmäktigeval kunna förläggas till samma dag som landstingsmannaval, liksom ock municipalfullmäktigval till samma dag som kommunalfullmäktigval, varvid valsammanföringen skulle göras beroende av kommunalt beslut med enkel majoritet i varje särskilt fall. De samfällda valen skulle förrättas i samband med varandra sålunda, att röstberättigad, som ägde utöva rösträtt vid båda valen, vid ett och samma tillfälle skulle kunna avgiva sin röst vid vardera av desamma. I de båda propositionerna föreslogos därjämte vissa

ändringar i ett annat avseende av landstingsvalen och lagen om val till riksdagen. Dessa förslag, som utgingo från riksdagens skrivelse n:r 131 vid 1925 års riksdag, avsågo, att vid val av suppleanter för landstingsmän och förstakammarelektorer de namn, som å spaltad valsedel vore upptagna å sedelns högra sida såsom särskilda suppleantnamn för viss landstingsman eller elektor skulle erhålla företräde framför övriga å sedeln upptagna namn; den inadvartens, som i denna punkt förefanns, har, vad beträffar den då gällande landstingsförordningen, blivit ingående belyst i denna tidskrift (Broms, En inadvartens i landstingsförordningen, 1923).

Vad beträffar valmetoden vi de kommunala valen, framställdes i en rad motioner (I: 35, 36 och 65 samt II: 81 och 82) förslag, som i huvudsak gingo ut på att det år 1924 för val till andra kammaren genomförda systemet med möjlighet till underparti- och fraktionsbeteckning skulle komma till användning jämväl vid val av landstingsmän, stads- och kommunalfullmäktige samt förstakammarelektorer. Det ifrågasattes dock i vissa av motionerna, att termen underpartibeteckning härvid skulle utbytas mot annat lämpligare uttryck.

De sålunda i olika propositioner och motioner framställda förslagen gjordes av K.U. till föremål för ett gemensamt yttrande (utlåtande n:r 25). De båda kungl. propositionerna blevo i princip tillstyrkta av utskottet, som emellertid företagit en formell omarbetning av lagtexten och därjämte i ett par punkter förordade sakliga ändringar i förslagen. Bland dessa senare är att märka, att tiden för landstingsmannaval så tillvida skulle ändras, som valet icke skulle få äga rum före den 13 september, alltså icke, såsom förut och enligt Kungl. Maj:ts förslag, när som helst under september månad. Därjämte föreslogs en sådan ändring i tidigare gällande kassationsbestämmelser, att förefintligheten av två likalydande valsedlar i ett valkuvert icke skulle leda till båda sedlarnas ogillande, utan att i detta fall den ena sedeln skulle räknas.

Beträffande de väckta motionerna framhöll utskottet, att erfarenheterna från 1924 års andrakammarval gåvo vid handen, att systemet med underparti- och fraktionsbeteckning fyllt ett verkligt behov, och att det kunde antagas, att ett liknande behov även förefunnnes i fråga om de kommunala valen och elektorsvalen. Utskottet betonade jämväl önskvärldheten av att samma system i detta hänseende bleve gällande för de olika valen. En annan utformning av hithörande bestämmelser än den år 1924 beslutade vore emellertid att föredraga. Enligt 1924 års bestämmelser komme, då olika partier samverka i en valkartell, den såsom samlingsbeteckning använda beteckningen att enligt lagens ord bliva partibeteckning, under det att de särbeteckningar, som varje parti använde, lagtekniskt bleve underpartibeteckningar. Det vore uppenbart, att en dylik motsättning mellan lagens uttryckssätt och allmänt vedertaget politiskt språkbruk icke vore lämpligt. Utskottet föreslog därför en sådan utformning av dessa bestämmelser, att väl partibeteckningen

bibehölles såsom den obligatoriska beteckningen, men att därjämte rätt gäves att ovanför partibeteckningen utsätta *kartellbeteckning* (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier) och mellan partibeteckningen och namnen *fraktionsbeteckning* (beteckning i ord för viss grupp av valmän eller viss meningsriktning inom partiet). Såsom gemensam benämning för dessa beteckningar föreslogs ordet *väljarbeteckning*. De grundläggande bestämmelserna om dessa beteckningar infördes i de lagparagrafer, vari regler givas för valsedlarnas uppställning. I de lagrum, som behandla sammanräkningsförfarandet, skulle däremot, på grund av att valsedlarna städse måste ordnas efter sin första beteckning, rent abstrakta benämningar — A- B- och C-grupper, användas. I överensstämmelse med denna formulering föreslogs jämväl, att de valsedelgrupper, som vid sammanräkningsförfarandet bildas med ledning av namnen å valsedlarna och för att fastställa namnföljden inom varje väljarbeteckningsgrupp, skulle benämnas *namngrupper*. Genom denna utformning av vederbörande stadganden skulle, framhöll utskottet, »en klarläggande åtskillnad åvägabringas mellan den del av sammanräkningsförfarandet, som gäller platsfördelningen *mellan* de vid valet uppträdande politiska sammanslutningarna, och den del av detta förfarande, som avser platsfördelningen *inom* vederbörande sammanslutningar». Utskottet yttrade slutligen i detta sammanhang att de för andrakammarvalen gällande bestämmelserna vid en följande riksdag borde omredigeras i överensstämmelse med utskottets förslag. — Mot utskottets utlåtande i denna del reserverade sig utskottets socialdemokrater med yrkande om avslag å samtliga i ämnet väckta motioner.

Det av utskottet utarbetade omfattande lagförslaget blev i båda kamrarna antaget i oförändrat skick. Voteringarna gingo i huvudsak efter partilinjer, i det att det socialdemokratiska partiet röstade mot utskottets förslag om kartell- och fraktionsbeteckningar.

I anslutning till riksdagsskrivelser vid 1920 och 1925 års riksdagar (n:r 84, resp. n:r 153) framlade Kungl. Maj:t en proposition n:r 187 med förslag till vissa ändringar i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. Förslaget gick i huvudsak ut på införande av proportionellt valsätt vid val av kyrkofullmäktige; därjämte skulle den successiva förnyelsen vid dessa val avskaffas samt antalet kyrkofullmäktige för varje församling bestämmas i förhållande till de olika församlingarnas invånarantal. Med en mindre väsentlig ändring, som beslutades efter sammanjämkning mellan kamrarna, blev propositionen av riksdagen godkänd.

I övrigt ha, med det i redogörelsen för de konstitutionella frågorna angivna undantaget, samtliga motionsvis framkomna förslag om ändringar i kommunalförfattningarna avstyrkts av K.U. och avslagits av riksdagen. Så var fallet med en i andra kammaren från högerpartiets sida väckt motion om skärpning av det kommunala

utskyldsstrecket till att gälla samtliga de tre sistförflutna kalenderåren; denna fråga behandlades av K.U. och kamrarna i samband med frågan om det politiska utskyldsstreckets återinförande. Ett förslag om sådan ändring i bestämmelserna om sammanräkning vid kommunalfullmäktig- eller stadsfullmäktigval, att denna i landskommun eller stad, som är indelad i valkretsar, skulle ske så, som om rösterna avlämnats inom en valkrets, avslogs under hänvisning till de skäl, som anförts mot införande av ett utjämningsförfarande vid valen till andra kammaren. Förslag om fakultativt införande av kyrkofullmäktige i den kyrkliga kommunen samt om närmare föreskrifter rörande val av ordförande jämte vice ordförande i kommunal- och stadsfullmäktige avslogos med hänvisning till pågående utredningar. Slutligen avslogs jämväl efter åtskillig diskussion en motion om modifikation av bestämmelserna om kvalificerad majoritet vid vissa kommunala avgöranden.

H. T—n.

II. Statistik och ekonomi.

Ränteförhållandena ha under förra halvåret 1926 gett anledning till skillig diskussion. Riksbankens diskonto har, som bekant, hållits vid 4 1/2 %, vilken diskontosats gällt fr. o. m. den 9 oktober 1925, efter sänkning med 1/2 % i två etapper från 5 1/2 %, som var gällande diskonto t. o. m. den 23 juli 1925. Med iakttagande av riksbankens diskontoförändringar och den brukliga officiella marginalen om 1 % mellan diskonto och högsta gällande depositionsränta ha privatbankerna i allmänhet beräknat 3 1/2 % såväl på depositions- och kapitalräkning som på sparkasseräkning vid 4 1/2 % diskonto. Även våra största stadssparbanker ha intill ingången av senast förflutna andra kvartalet 1926 däremot vidhållit 4 1/2 % inlåningsränta. Den starka differensen mellan privatbankernas och sparbankernas jämförliga räntesatser har lett till fortgående minskning i de förras och ökning i de senares insättningar. Tendensen därtill, som givetvis även delvis haft sin förklaring i det olika sätt, på vilket krisen 1921—1923 berört privatbanker och sparbanker, har icke märkbart hämmats därigenom, att privatbankerna fr. o. m. den 15 april 1926 höjt räntan till 4 % för depositions- och kapitalräkning med minst 4 månaders uppsägning.

Borgmästare Georg Bismark har i en uppmärksammas uppsats i Svensk sparbankstidskrift 1926, häfte 1, om »Sparbankerna och affärsbankerna» angett sparbankernas ståndpunkt till situationen. Förklaringen till även de största stadsbankernas dröjande tveksamhet att sänka inlåningsräntan från 4 1/2 % till 4 % ser han dels uti de genom diskontohöjningen i England från 4 till 5 % mot